

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060107

DOM
2018-10-29
Stockholm

Mål nr
M 3171-18

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2018-03-09 i mål nr M 7172-16, se bilaga A

PARTER

Klagande

Länsstyrelsen i Örebro län
701 86 Örebro

Motpart

Grus & Cement i Örebro AB, 556115-5960
Norra Dylta 725
718 96 Dyltabruk

Ombud: DD

SAKEN

Tillstånd till införsel av externa massor i en naturgrustäkt inom fastigheterna A och B i Örebro kommun

---

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom fastställer Mark- och miljööverdomstolen Länsstyrelsen i Örebro läns, Miljöprövningsdelegationen, beslut den 3 november 2016, dnr 551-2025-2015.

Dok.Id 1437424

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.avd6@dom.se
www.svea.se

Telefax
08-561 675 59

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen i Örebro län har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och fastställa miljöprövningsdelegationens beslut.

Grus & Cement i Örebro AB har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen har i huvudsak anfört följande:

Mark- och miljödomstolens dom strider mot 2 kap. 6 § miljöbalken eftersom den planerade verksamheten inte är lämplig på den aktuella platsen. Naturgrustäcker är synnerligen olämpliga platser för införsel och hantering av externa massor på grund av risken för förorening av grundvattnet. Vidare framgår det inte av mark- och miljödomstolens dom vad som menas med rena massor och domstolen har inte heller föreskrivit villkor om provtagning och införselkontroll. Det inskickade kontrollprogrammet med de synpunkter som framförs av bolaget i Mark- och miljööverdomstolen ändrar inte länsstyrelsens bedömning.

De massor som uppstår vid bygg- och anläggningsprojekt är inte sällan förorenade massor. Att ta in massor i täkten utan att det finns kriterier för vad som menas med rena massor vore olämpligt och innebär stora risker för förorening av grundvattnet. Även om preciserade kriterier hade föreskrivits kan valet av plats starkt ifrågasättas eftersom det innebär betydande svårigheter både för verksamhetsutövaren och tillsynsmyndigheten att ha tillräcklig kontroll över de massor som tas in. Risken för påverkan gör sig dessutom särskilt gällande i en naturgrustäkt eftersom den är större än i ett markområde med alla jordlager kvar. Enligt uppgifter i ansökan ligger grundvattenytan på cirka + 51,5 meter och brytning har enligt tidigare tillstånd kunnat göras till nivån + 52 meter. Det finns således knappast något skydd kvar för grundvattnet.

Den ansökta verksamheten ligger i direkt anslutning till (eller på) den avgränsade grundvattenförekomsten Karslund-Kilåsen (SE 658381-145927). Sveriges Geologiska Undersökningar, SGU, menar i sitt yttrande att det är högst troligt att grundvattenmagasinet och därmed förekomstens utbredning sträcker sig även under verksamhetsområdet. Dessutom är grundvattenförekomsten/naturgrusförekomsten identifierad av SGU som en geologisk formation av nationellt intresse för dricksvattenförsörjningen. Det vore direkt olämpligt att bedriva efterbehandling genom återfyllning med avfallsmassor, förädling och återvinning av avfallsmassor, mekanisk bearbetning och sortering i täkten.

Att efterbehandla en täkt genom att fylla ut den med avfall upp i marknivå är inte en efterbehandling som gynnar den biologiska mångfalden i området. Listan på arter som är knutna till öppna och solvarma grus- och sandmiljöer kan göras lång. Bevarandet av sandmiljöer som präglats av kraftig störning, såsom grusgropar, blir därför allt viktigare i kampen mot arters försvinnande. Det vore alltså bättre att täktens sandmiljöer blir kvar istället för att den tidigare täkten fylls ut med avfall. Ett nyttjanderättsavtal ska inte styra en efterbehandling och ett sådant avtal har inte företräde framför miljöbalkens och miljöprövningsförordningens (2013:251) bestämmelser.

Bolaget har anfört i huvudsak följande:

Med tanke på att platsen redan varit ianspråktagen för täktverksamhet, att verksamheten är tidsbegränsad och att rena massor ska användas är risken för omgivningspåverkan liten. Lokaliseringen är därför lämplig och uppfyller kraven i 2 kap. 6 § miljöbalken.

Bolaget delar inte länsstyrelsens uppfattning i fråga om att det föreligger en osäkerhet kring vad som ska anses utgöra rena massor. Bolaget har bl.a. ansökt om tillstånd till ”Efterbehandling av utbruten täkt genom utfyllnad med rena schaktmassor. De fraktioner som får tas emot och användas för ändamålet utgörs av rena schaktmassor av jord och sten”. I den tekniska beskrivningen anges följande: ”Massor som kommer att användas för efterbehandling utgörs av rena schaktmassor som kan deponeras på

inert deponi. De massor som kommer att användas utgörs av sådana som utan provtagning får tas emot vid en deponi för inert avfall. De avfall som kommer att användas i tåkten har koderna: 170504 och 200202 Jord och sten". I komplettering av ansökan den 26 maj 2015 angavs att: "Bolagets nuvarande yrkande är användande av rena schaktmassor för anläggningsändamål genom återställande av mark till dess tidigare förhållanden" samt "Som framgår av ansökan avses endast rena schaktmassor av jord och sten användas för ändamålet". Denna beskrivning har sedan förtydligats i yttrande till mark- och miljödomstolen den 15 januari 2018: "Bolaget vill förtydliga att de massor som avses användas för efterbehandling inte ska vara förorenade och att de ska uppfylla kriterierna för mindre än ringa risk enligt Naturvårdsverkets bedömningsgrunder". Hänvisningen till dessa bedömningsgrunder utgör en tillräcklig precisering av vilken kvalitet de massor ska ha som avses användas.

Avsaknaden av villkor innebär inte att bolaget underlåter att kontrollera inkommande massor. Bolaget har genom det åtagande i den process som ledde fram till domen ett straffsanktionerat ansvar att endast mottaga rena massor. Av kunskapskravet i miljöbalken framgår vidare att sådan kontroll av verksamheten ska ske så att verksamhetsutövaren vet bl.a. vilka kemikalier som används och, för en verksamhet som innebär mottagande av avfall, att det finns en tillräcklig mottagningskontroll. Eftersom bolaget ordnat sin verksamhet samt bedriver den i enlighet med domen finns idag en sådan mottagningskontroll vilket framgår av bolagets kontrollprogram. Någon sådan risk för spridning av föroreningar som länsstyrelsen påstår finns därför inte. Bolaget motsätter sig dock inte att Mark- och miljööverdomstolen fastställer villkor som motsvarar de åtaganden som gjordes under processen som ledde fram till den överklagade domen.

Eftersom det föreligger ett avtal mellan bolaget och markägaren om att efterbehandling ska ske föreligger ett anläggningsändamål med de massor som ska tas in för efterbehandlingen. Av villkor 8 i domen framgår dessutom att efterbehandlingen, oaktat avtalet, ska ske i samråd inte bara med markägaren utan även med tillsynsmyndigheten. Om tillsynsmyndigheten anser att det ska finnas öppna ytor i tåkten har myndigheten genom villkor 8 bemyndigats att fatta beslut med sådan innebörd som då torde få bryta avtalets åtaganden. Genom att föreskriva sådant villkor

har därför mark- och miljödomstolen låtit miljöbalkens bestämmelser bryta igenom ett civilrättsligt avtal, vilket borde ligga i linje med praxis och lagstiftarens intention.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Den fråga Mark- och miljööverdomstolen har att pröva är om det är förenligt med miljöbalken att tillåta införsel och hantering av externa massor inom det tidigare verksamhetsområdet, genom dels återvinning av avfall, dels krossning och sortering av bergmaterial. En del av schaktmassorna, i form av jord och sten, ska användas för efterbehandling av täktområdet.

Enligt 2 kap. 6 § miljöbalken ska för en verksamhet eller åtgärd väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.

I 3 kap. 1 § miljöbalken anges att mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.

Den ansökta verksamheten är lokaliserad i en före detta naturgrustäkt som ligger i direkt anslutning till den avgränsade grundvattenförekomsten Karslund-Kilåsen, Närkeskilområdet. Enligt SGU är det även troligt att grundvattenmagasinet sträcker sig under verksamhetsområdet. SGU bedömer också att grundvattenförekomsten med tillrinningsområden som helhet är betydelsefull för både nuvarande och framtida dricksvattenförsörjning.

Av utredningen framgår att brytning enligt tidigare täktillstånd har kunnat göras ned till +52 meter och att grundvattennivån ligger på + 51,5 meter. Tillåten täktbotten ligger därmed nära grundvattennivån vilket ökar risken för att grundvattnet förorenas. SGU har anfört att hantering av externa massor inom verksamhetsområdet ökar risken för transport av eventuella föroreningar vidare till grundvattenförekomsten och därmed

risker för negativ påverkan på förekomsten. SGU bedömer därför att hantering av externa massor i området inte är lämpligt och inte ska tillåtas.

Bolaget har invänt att risken för förorening av grundvattnet är mycket liten eftersom bolaget åtagit sig att endast använda rena massor. Massorna kommer att kontrolleras enligt bolagets kontrollprogram. Enligt nyttjanderättsavtal med markägaren har bolaget därutöver förbundit sig att fylla ut täkten i syfte att återplantera skog på det tidigare täktområdet.

Mark- och miljööverdomstolen delar länsstyrelsens bedömning att införsel av externa massor i ett icke-förorenat område alltid innebär viss risk för förorening. Vid införsel av stora mängder massor är det svårt att säkerställa att samtliga massor som förs in i området faktiskt är rena. Naturgrustäkter är särskilt känsliga för föroreningar eftersom marken har hög genomsläpplighet och i förevarande fall angränsar dessutom den tidigare täkten till en grundvattenförekomst. Mot den bakgrunden kan Mark- och miljööverdomstolen inte finna att bolaget har visat att den tidigare naturgrustäkten utgör en lämplig lokalisering för införsel och hantering av externa massor.

Länsstyrelsen har även ifrågasatt behovet av att efterbehandla det tidigare verksamhetsområdet och anført att flera arter trivs i grus- och sandmiljöer. Bolaget har å sin sida hänvisat till att bolaget enligt ett nyttjanderättsavtal med fastighetsägaren åtagit sig att fylla ut den tidigare täkten för att därefter återplantera skog på området. Enligt Mark- och miljööverdomstolen har bolaget inte visat att efterbehandling genom utfyllnad av den tidigare täkten med externa massor är en lämplig efterbehandlingsmetod. Att bolaget i avtal åtagit sig att fylla ut området saknar avgörande betydelse för denna bedömning. Mark- och miljööverdomstolen kommer sammanfattningsvis fram till att den tidigare naturgrustäkten är en olämplig lokalisering för införsel och hantering av externa massor. Länsstyrelsens överklagande ska därför bifallas och miljöprövningsdelegationens beslut fastställas.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Henrik Löf, tekniska rådet Bengt Jonsson, hovrättsrådet Mikael Hagelroth, referent, och tf. hovrättsassessorn Ida Ståhle.

Föredragande har varit Mathilde Degerfeldt.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2018-03-09
meddelad i
Nacka strand

Mål nr M 7172-16

KLAGANDE

Grus & Cement i Örebro AB, org.nr. 556115-5960
Norra Dylta 725
718 96 Dyltabruk

Ombud: DD

MOTPART

Länsstyrelsen i Örebro län
701 86 Örebro

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Örebro län, Miljöprövningsdelegationens beslut 2016-11-03,
dnr 551-2025-2015, [bilaga 1](#)

SAKEN

Tillstånd till täkt av grus inom fastigheterna Örebro A och B

DOMSLUT

Med ändring av miljöprövningsdelegationens beslut ger mark- och miljödomstolen Grus & Cement i Örebro AB tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken (1998:3307) att på fastigheterna A och B bedriva följande verksamheter.

1. Införsel, mellanlagring, förädling, och återvinning av totalt 60 000 ton entreprenadberg per år.
2. Införsel, mellanlagring, förädling och återvinning av totalt 30 000 ton rena jord- och schaktmassor per år (jord och sten, betong och tegel) varav lagring kommer att ske av högst 10 000 ton vid ett och samma tillfälle.
3. Mekanisk bearbetning och sortering av betong om maximalt högst 10 000 ton per år.

Den nu tillståndsgivna verksamheten ska ha satts igång senast den 31 december 2020. Tillståndet gäller i 10 år från den tidpunkt då bolaget skriftligen underrättat tillsynsmyndigheten om att det avser att ta tillståndet i anspråk, dock senast den 31 december 2020.

Dok.Id 499939

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 40 E-post: mmd.nacka.avdelning4@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:00-16:30

För tillståndet ska följande villkor gälla.

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten i huvudsak bedrivas i enlighet med vad bolaget angivit i ansökan eller i övrigt åtagit sig i ärendet.
2. Bullrande verksamhet ska bedrivas arbetstid vardagar 07.00 till 18.00, samt transporter 06.00 till 18.00. Arbetstiden kan under entreprenadtoppar utsträckas längre om gällande begränsningsvärden i verksamheten kan innehållas.

Buller från verksamheten inklusive transporter inom verksamhetsområdet ska begränsas så att det inte ger upphov till högre ekvivalenta ljudnivåer utomhus vid bostadshus än

- 50 dB(A) dagtid (helgfri måndag-fredag kl. 06-18)
- 45 dB(A) kvällstid (kl. 18-22) samt dagtid lör- sön- och helgdagar (kl. 06-18)
- 40 dB(A) nattetid (kl. 22-06)

Återkommande höga ljudtoppar (> 55 dBA L_{max}) får inte förekomma nattetid kl. 22-06.

Ekvivalentvärdena ska baseras på de tidsperioder som anges i villkoret eller den tid som verksamheten bedrivs.

De angivna nivåerna ska kontrolleras så snart det skett en förändring i verksamheten som kan medföra att värdena riskerar att överskridas eller om tillsynsmyndigheten så kräver. Kontroll ska ske antingen genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätningar och beräkningar.

3. På platser som används för oljehantering, inklusive tankning, samt under fordon och maskiner som parkerats eller uppställts för längre tid, ska marken skyddas eller vara beständig mot spill av petroleumprodukter.
4. Insynsskydd, exempelvis i form av buskar och träd, ska finnas under verksamhetstiden.
5. Den damning som uppkommer vid verksamheten ska vid behov begränsas genom vattenbegjutning eller genom annan metod efter samråd med tillsynsmyndigheten.
6. Om krossverksamheten, eller någon del av denna, upphör, ska detta i god tid före nedläggningen anmälas, och en avvecklingsplan ges in, till tillsynsmyndigheten.
7. Villkor för efterbehandling i tidigare tillstånd ska fortsätta gälla, förutom såvitt avser den yta som tas i anspråk för nu tillståndsgiven verksamhet, för vilken villkor i p. 8 nedan ska gälla.

8. Efterbehandling ska ske i samråd med markägaren och tillsynsmyndigheten och följa efterbehandlingsplanen som beskrivs i den tekniska beskrivningen, såvida inte tillsynsmyndigheten beslutar annat. Efterbehandling ska om möjligt ske efterhand. Samtliga efterbehandlingsåtgärder ska vara slutförda inom tillståndstiden.

  9. Ett kontrollprogram ska lämnas till tillsynsmyndigheten senast i samband med att tillståndet tas i anspråk.
-

BAKGRUND

Den 8 december 2008 gav Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Örebro län (miljöprövningsdelegationen) bolaget tillstånd att på fastigheterna A och B i Örebro kommun bedriva verksamhet avseende täkt av grus samt krossning av intransporterat bergmaterial. Tillståndet för täktverksamheten gällde till den 31 december 2013, medan tillståndet för krossverksamheten gäller till den 31 december 2020.

Bolaget ansökte i april 2015 hos miljöprövningsdelegationen om tillstånd till fortsatt och utökad täkt av naturgrus, hantering av entreprenadberg och rena jord- och schaktmassor samt efterbehandling av färdigbruten täkt på fastigheterna. Miljöprövningsdelegationen beslutade den 3 november 2016 att avslå bolagets ansökan. Bolaget har nu överklagat beslutet till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

Bolaget har i första hand yrkat att mark- och miljödomstolen, med ändring av miljöprövningsdelegationens beslut, medger tillstånd enligt 9 kap. 6 § miljöbalken att på fastigheterna A och B i Örebro kommun, inom markerade bryt- och verksamhetsgränser och enligt koordinater angivna i tekniska beskrivningen, bedriva följande verksamheter.

1. Bedriva täktverksamhet för naturgrus genom uttag och förädling av totalt 240 000 ton naturgrus, eller 24 000 ton/år med möjlighet att under något år under tillståndstiden öka det årliga uttaget till högst 30 000 ton.
2. Täktverksamhet omfattande samtliga arbetsmoment som erfordras, dvs. avverkning, avbaning och brytning av naturgrus innefattande schaktning, krossning och sortering, upplagshantering samt lastning och transport av naturgrus m.m.
3. Införsel, mellanlagring, förädling och återvinning av totalt 60 000 ton entreprenadberg per år.
4. Införsel, mellanlagring, förädling, och återvinning av totalt 30 000 ton rena jord- och schaktmassor per år (jord och sten, betong och tegel) varav lagring kommer att ske av 10 000 ton vid ett och samma tillfälle.

5. Efterbehandling av utbruten täkt genom utfyllnad med rena schaktmassor. De fraktioner som får tas emot och användas för ändamålet utgörs av rena schaktmassor av jord och sten.
6. Mekanisk bearbetning och sortering av betong om maximalt 10 000 ton per år.

Bolaget har vidare yrkat att mark- och miljödomstolen

1. fastställer att tillståndet ska gälla i 10 år från den tidpunkt då bolaget skriftligen underrättar tillsynsmyndigheten om att man avser ta det nya tillståndet i anspråk
2. fastställer de villkor som föreslås
3. meddelar verkställighetsförordnande, dvs. förklarar att tillståndet får tas i anspråk även om domen inte har vunnit laga kraft
4. godkänner den till målet upprättade miljökonsekvensbeskrivningen

Förslag till villkor för tillstånd enligt förstahandsyrkandet

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten i huvudsak bedrivas i enlighet med vad bolaget angivit i ansökan eller i övrigt åtagit sig i ärendet.
2. Bullrande verksamhet i täkten ska normalt bedrivas arbetstid vardagar 07.00 till 18.00, samt transporter 06.00 till 18.00. Arbetstiden kan under entreprenadtoppar utsträckas längre om gällande begränsningsvärden i verksamheten kan innehållas.

Buller från verksamheten inklusive transporter inom verksamhetsområdet ska begränsas så att det inte ger upphov till högre ekvivalenta ljudnivåer utomhus vid bostadshus än

- 50 dB(A) dagtid (helgfri måndag-fredag kl. 06-18)
- 45 dB(A) kvällstid (kl. 18-22) samt dagtid lör- sön- och helgdagar (kl. 06-18)
- 40 dB(A) nattetid (kl. 22-06)

Återkommande höga ljudtoppar (> 55 dBA L_{max}) får inte förekomma nattetid kl. 22-06.

Ekvivalentvärdena ska baseras på de tidsperioder som anges i villkoret eller den tid som verksamheten bedrivs.

De angivna nivåerna ska kontrolleras så snart det skett en förändring i verksamheten som kan medföra att värdena riskerar att överskridas eller om tillsynsmyndigheten så kräver. Kontroll ska ske antingen genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätningar och beräkningar.

4. Hjulgående maskiner får inte tankas inom brytningsområdet. Eventuell övrig tankning i verksamhetsområdet ska ske på en tät yta.
5. Ingen lagring av kemiska produkter eller farligt avfall får ske inom brytningsområdet.
6. Gränserna för verksamhets- och brytningsområdet ska finnas väl utmärkta i terrängen.
7. Insynsskydd, exempelvis i form av buskar/träd, ska finnas under verksamhetstiden.
8. Grustäkt får inte bedrivas djupare än till + 54 m ö.h. RH 2000.
9. Den damning som uppkommer vid verksamheten ska vid behov begränsas genom vattenbegjutning eller genom annan metod efter samråd med tillsynsmyndigheten.
10. Uttag av naturgrus ska begränsas till sådana användningsområden som inte kan ersättas med annat material, t.ex. bergkross. Bolaget ska årligen i miljörapporten redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att ersätta naturgrus med annat material samt resultatet av detta arbete.
11. Efterbehandling ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten och i den mån det är möjligt utföras successivt.
12. Om krossverksamheten i sin helhet eller någon del av denna upphör, ska detta i god tid före nedläggningen anmälas till tillsynsmyndigheten. Bolaget ska vidare i god tid före nedläggningen av krossverksamheten inge en avvecklingsplan till tillsynsmyndigheten.
13. På platser som används för oljehantering inklusive tankning samt under fordon och maskiner som parkerats eller uppställts för längre tid ska marken skyddas eller vara beständig mot spill av petroleumprodukter.

14. Efterbehandling ska ske i samråd med markägaren och tillsynsmyndigheten och följa efterbehandlingsplanen som beskrivs i den tekniska beskrivningen, såvida inte tillsynsmyndigheten beslutar annat. Efterbehandling ska om möjligt ske efterhand som täktverksamheten fortskrider. Samtliga efterbehandlingsåtgärder ska vara slutförda inom tillståndstiden.
15. Ett kontrollprogram ska lämnas till tillsynsmyndigheten senast tre månader efter det att denna dom tagits i anspråk.

Bolaget har i andra hand yrkat att mark- och miljödomstolen ska ge bolaget tillstånd att på fastigheterna bedriva följande verksamheter.

1. Införsel, mellanlagring, förädling och återvinning av totalt 60 000 ton entreprenadberg per år.
2. Införsel, mellanlagring, förädling och återvinning av totalt 30 000 ton rena jord- och schaktmassor per år (jord och sten, betong och tegel) varav lagring kommer att ske av 10 000 ton vid ett och samma tillfälle.
3. Mekanisk bearbetning och sortering av betong om maximalt 10 000 ton per år.

I anslutning till andrahandsyrkandet har bolaget yrkat att domstolen

1. fastställer att tillståndet ska gälla i 10 år från den tidpunkt då bolaget skriftligen underrättar tillsynsmyndigheten om att man avser ta det nya tillståndet i anspråk
2. fastställer villkor 1, 2, [3], 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 14 och 15 enligt ansökan
3. förlänger tiden för efterbehandling av markerat område i befintligt tillstånd, miljöprövningsdelegationens beslut 2008-12-08 (dnr 5511-11758-2008) till och med 10 år efter det att det nya tillståndet har tagits i anspråk
4. godkänner den i målet ingivna miljökonsekvensbeskrivningen

Länsstyrelsen har motsatt sig ändring av miljöprövningsdelegationens beslut.

PARTERNAS UTVECKLING AV TALAN**Bolaget***Tidigare avsättning för materialet*

Enligt inrapporterade produktionssiffror i samband med bolagets årliga miljörapporter har ingen del av den utlevererade mängden material sedan år 2011 gått till kategorin ”väg” eller ”fyllnadsarbeten” utan istället levererats inom kategorin ”annat”.

Sammanställning av inrapporterade produktionssiffror 2011-2013				
Kvalitet	Väg	Fyllnadsarbeten	Annat	Totalt
2011	0 ton	0 ton	9 940 ton	9 940 ton
2012	0 ton	0 ton	18 350 ton	18 350 ton
2013	0 ton	0 ton	16 515 ton	16 515 ton

Kategorin ”annat” har för bolagets del omfattat den kvalitetsuppdelning som listas nedan för framtida avsättning för material. Tyvärr kan tidigare mottagare av materialet inte preciseras i form av leveransfraktsedlar, kvitton eller dylikt, då bolagets registrering av dessa fanns på en dator som stals vid ett inbrott i kontorslokalen vid täkten för ett antal år sedan.

Framtida avsättning för materialet

Bolaget har sedan många år bedrivit grustäktsverksamhet i Karlsundsåsen och har en stor erfarenhet gällande efterfrågan och potentiella köpare av grusmaterial i närområdet. Av konkurrensskäl vill bolaget inte namnge mottagare/köpare av respektive fraktion, utan återger i mer generella termer de mottagare som avses för att påvisa att det finns ett behov och en avsättning av det material som ansökan omfattar.

Kvalitet	Användningsområde	Mottagare	Uppskattad andel av kommande leveranser av sökt mängd	Uppskattad vikt av sökt mängd (per år)
Lek-/fallsand	Leksand/baksand Gungställningssand	Kommunala förskolor, skolor Bostadsbolag med lekplatser i sin verksamhet Producenter av förpackad sand riktad till privatkonsumenter	40 %	9 600 ton
Ytbehandlande sand	Ridbaneunderlag Dressand Golfbanesand	Ridklubbar/privatkonsumenter Kommun/bostadsbolag/ privatkonsumenter Golfklubbar	20 %	4 800 ton
Brukssand	Gjutsand Mursand	Industri	20 %	4 800 ton
Fyllnadssand	Fyllnadssand i ledningsgravar Markbädd till avloppsanläggningar Renvattenfilter	Byggbolag/privatkonsumenter Industri	5 %	1 200 ton
Lersand osorterad	Fyllnadsmaterial	Byggbolag/privatkonsumenter	15 %	3 600 ton
Totalt			100 %	24 000 ton

Fyllnadssand

Kraven på ledningsbäddar och kringfyllnad är att ballastmaterialet inte får vara skarpkantat och mindre än 8 mm för att kablar inte ska skadas. Kraven återges i AMA Anläggning 13. Att ersätta naturgrus med krossat berg för detta ändamål är möjligt om ballastmaterialet har kantnötts och har erhållit en mer rundad kornform.

Fyllnadssanden från Rånneå kan därför avsättas till de mer specifika användningsområden där det finns ett behov av iakttagande av försiktighet runt materialet som ska nedläggas och röromslutning (som skydd för kabel och slang vid ett mer skarpkantat fyllnadsmaterial) inte är möjlig.

Ridbaneunderlag

Sand till ridbanor läggs som topplager och måste kunna dränera bort regnvatten och vara mjukt och skonsamt mot hästarnas ben och hovar. Natursandens runda form tillåter svikt i underlaget och avsaknaden av allt för små fraktioner som ökar packningsgraden gör den därför svårersatt med stenkross. Vidare forskning och utveckling krävs för att få acceptans för ett införande av nya material inom ridsporten. Inom Örebro kommun finns ett stort intresse för hästsport med bl.a. travanläggning, ett flertal ridskolor samt ett stort antal privatägda hästanläggningar som ger underlag till försäljning av fraktionen.

Golfbanesand

Svenska krav och rekommendationer för hur en golfgreen ska vara uppbyggd följer för närvarande amerikansk USGA-specifikation vilket förutsätter en sandfraktion med lämplig kornstorleksfördelning. Samma gäller för så kallad bunkersand. Idag finns ingen produktion av ersättningsmaterial till naturgrus för produkter till golfbanor i Sverige men kan komma i framtiden. När och i vilken omfattning är mycket osäkert, vidare forskning och utveckling krävs. I Örebro och dess närhet finns ett flertal golfklubbar med tillhörande golfbanor t.ex. Lanna golfbana, Kårsta golfbana, Gustavsvik golfbana, Mosjö golfbana m.fl. som möjliga mottagare av fraktionen.

Filtersand

Den viktigaste egenskapen hos ett filtermaterial är en lämplig kornstorleksammansättning där materialets hydrauliska konduktivitet är tillräckligt hög. De tekniska krav som är lagda på filtersand baseras på naturmaterial. Försäljning avses att ske till tillverkare av vattenfilter och som påfyllningsmaterial till befintliga anläggningar.

Brukssand

För specialsandprodukter som spackel- och putsprodukter krävs en finkornig fraktion, < 1 mm, med rundade korn vilket ger en mycket låg inre friktion i materialet. Ingen fullgod ersättning har ännu godkänts av tillverkare. Huvuddelen av den fraktion som faller under denna kategori avses säljas till industritillverkare av ovanstående specialprodukter.

Lek/fallsand

Sanden används bl.a. under gungställningar och ska ha en stötdämpande effekt. Krav på säkerhet och stötdämpande underlag för lekredskap finns i europastandarderna för lekredskap och stötdämpande underlag SS-EN 1176 och SS-EN 1177. Huvuddelen av denna fraktion levereras till en specifik industriproducent som förpackar sand i mindre volymer (förpackningar) innan försäljning och där en stor efterfrågan finns. Andra möjliga mottagare av materialet är kommunala lekplatser, förskolor, skolor samt bostadsföretag.

Det uttagna materialet utgörs till 85 procent av sådant material som i dagsläget inte kan bytas ut till ersättningsprodukter.

Närmare om teknisk möjlighet till ersättningsmaterial

Fallsand/gungställningssand

I SGUs rapport 2015:35 ”Ersättningsmaterial för naturgrus – kunskapssammanställning och rekommendationer för användningen av naturgrus” anges följande (sid 28): ”I och med att fallsand lyder under en Europeisk norm, EN 1177 - Lekredskap (svensk Standard 1997), tillsammans med det faktum att detta område står för en mindre volymandel har historiskt ingen forskning på alternativa material, t.ex. krossat bergmaterial, utförts. Andra material, såsom polymera material, gummimaterial, används i mindre omfattning av privata aktörer som ett alternativ. På senare år, i samband med undersökningar av krossat bergmaterials förmåga att efterlikna en naturesands stötdämpande egenskaper, H1C-värde, uppnådde flera material, dock inte alla, önskvärd kravsättning (Chalmers 2015). Provernas kornstorlek varierade något, vilket troligen förklarar variationen i stötdämpning. Material med alltför många grova partiklar alternativt allt för mycket finmaterial fick sämre stötdämpande egenskaper (H1C-värde). Med en kontrollerad

gradering, VSE-krossnings- och vindsiktningsteknik, bör det finnas möjligheter att ta fram fallsand av krossat bergmaterial.”

Av SGU:s rapport framgår att möjligheten att ta fram fallsand av krossat bergmaterial för närvarande befinner sig på det teoretiska planet. Det är inte rimligt att en regional myndighet, som exempelvis en länsstyrelse, beslutar att det går att ersätta ett material som omfattas av internationella standarder, i syfte att bl.a. säkerställa viktiga säkerhetskrav, med stöd av teoretiska antaganden.

I praktiken förekommer inte återvinning genom siktning och rening på plats av fallsand. När sanden är för förorenad för att fortsätta användas byts den ut. På det sättet garanteras kvaliteten och det uppkommer inte något tvättvatten som behöver tas om hand.

Leksand/baksand

SGU säger i sin rapport (sid 28) att ”[E]rsättningsmaterial för baksand är ännu ett tämligen outforskat område. Den sökta partikelfördelningen går inte att få fram ur ett krossmaterial utan våtklassering och proportionering vilket samtidigt skulle skapa betydande mängder restmaterial”.

Bolaget anser, liksom de kunder som köper leksand/baksand och i enlighet med vad SGU angett i sin rapport, att det för närvarande inte finns några ersättningsmaterial för baksand.

Bruksand/mursand

Vid samtal med företrädare för en av det fåtal torrbruksfabriker som finns i Sverige framkom att det visserligen används bergkross i vissa specialtyper av färgade putsbruk men att det helt dominerande stenmaterialet som används i puts- och murbruk är sand. Det skulle visserligen kunna vara teoretiskt möjligt att använda krossmaterial men i praktiken används sand av flera olika skäl. Exempelvis har sanden rundade korn medan krossmaterialet har kantiga, sanden innehåller inte inhalerbart damm vilket krossmaterialet gör och tekniska specifikationer på

byggmaterial förutsätter sand och inte krossmaterial. Det är heller inte någon slump att samtliga landets torrbruksfabriker ligger vid grustäcker.

Både torrbruksfabriker och företag som själva blandar sitt bruk använder sand som råvara. Avbryts leveranserna från en täkt köps råvaran in från en annan täkt. I rapporten 2015:25 skriver SGU följande. ”Lämpliga ersättningsmaterial för natursand måste uppfylla ett antal tekniska egenskaper för respektive bruksområde som viskositet, utflytningsegenskaper, hållfasthet, klisteregenskaper, plattsättningsegenskaper, snäva kornkurvor och kornform etc. Ballast till bruk får inte innehålla föroreningar som kol, flinta, skalrester, järnoxider eller salt då dessa kan påverka konstruktionens hållfasthet eller beständighet. Bruksballasten bör inte innehålla respirabel kvarts eftersom den kan ge en hälsofarlig miljö för brukaren när den torra produkten blandas med vatten på byggarbetsplatsen. De flesta av Sveriges bergtäkter är inte öppnade i berggrund som är optimerad för produktion av bruksprodukter: Mer forskning behöver göras för att undersöka om traditionella berggrundsmaterial kan processas till bra bruksprodukter.”

Mot bakgrund av vad som anges ovan både när det gäller branschens kunskaper och det SGU skrivit i sin rapport får anses klarlagt att miljöprövningsdelegationens slutsats att det är tekniskt möjligt att ersätta naturgruset med krossat material för brukssand/mursand är högst teoretisk.

Gjutsand

Miljöprövningsdelegationen har i sin motivering angett att det är oklart om bolaget i sin ansökan avser gjutsand i form av sand som används vid gjutning av betong eller gjutsand som används vid olika typer av gjuterier. Med gjutsand avses i bolagets ansökan sand som används vid gjuterier. Miljöprövningsdelegationen har, liksom SGU, ansett att ersättningsmaterial för gjutsand/gjuterisand saknas. Bolaget har samma uppfattning.

Ekonomiskt rimligt att använda andra material

När det gäller ekonomiska möjligheter att använda krossmaterial istället för naturgrus vill bolaget påpeka att ett krossat material normalt är dyrare än ett naturgrusmaterial. Exempelvis kostar sand ca 55 kr per ton och stenmjöl ca 70 kr per ton. Stenmjölet är alltså ca 15 kr dyrare per ton. Dessutom har stenmjölet högre densitet, ca 1,6 mot sandens 1,4. Ska man använda stenmjöl som fyllning kring exempelvis en rörledning och fyllnadsmängden uppgår till 100 m³ kommer man att behöva 160 ton stenmjöl alternativt 140 ton sand och kostnaderna skulle bli ca 112 000 kr för stenmjölet och 77 000 kr för sanden. Ur ett kundperspektiv är därmed sand att föredra. Detta innebär att det finns en ekonomisk efterfrågan även när det gäller den fyllnadssand och den osorterade lersand som uppkommer i den planerade täkten.

Naturgrusförekomstens betydelse för dricksvattenförsörjningen

Bolaget har, liksom miljöprövningsdelegationen, konstaterat att täkten ligger intill ett område som omfattas av miljökvalitetsnormer för grundvatten. Enligt beskrivningen av den aktuella vattenförekomsten är ”den geometriska noggrannheten på magasinets avgränsning god”.

Täktverksamhet har framför allt förekommit i grusförekomsten öster och nordost om den aktuella vattenförekomsten. Grundvattenytan i området har bedömts ligga på nivån +52 m och grundvattenströmningen sker norrut eftersom det finns en grundvattendelare strax sydost om det aktuella verksamhetsområdet. Bolagets verksamhet ligger på den del av åsen som avvattnas mot norr eller nordväst. Bildat grundvatten från täkten har bedömts transporteras åt nordväst mot Närkes Kil och in i närliggande grundvattenförekomst vidare mot det vattenskyddsområde som finns där.

Enligt bolagets bedömning är sannolikheten för att naturgrusförekomsten skulle vara betydelsefull för nuvarande eller framtida dricksvattenförsörjning låg. Anledningen är att det pågår, och har pågått, täktverksamhet inom stora delar av naturgrusförekomsten.

Efterbehandling av färdigbruten täkt

Efterbehandling av tidigare färdigutbruten täkt har inletts genom utfyllnad med rena schaktmassor upp till omgivande marknivå. Denna efterbehandling föregicks av samråd med tillsynsmyndigheten. Efterbehandlingen syftar till att återskapa tidigare markyta för att möjliggöra återplantering av skog och utgör därför efterbehandling.

Enligt nyttjanderättsavtalet med markägaren har bolaget en skyldighet att när täktverksamheten upphör återställa marken till ursprungligt skick för att möjliggöra fortsatt skogsbruk. Bolaget har alltså ett åtagande att fylla ut tälkten så att marknivån blir densamma som för omgivande mark. Vid efterbehandlingsarbetet använder bolaget rena, oorganiska massor av jord och sten. Massorna uppkommer vid exploatering av mark som tidigare använts för skogs- eller jordbruk. De uppkommer vid nybyggnation av fastigheter eller infrastruktur inom eller i närheten av Örebro tätort.

Bolagets andrahandsyrkande avser tillstånd till verksamhet som idag bedrivs på platsen. Om andrahandsyrkandet bifalles måste tiden för efterbehandling förlängas för det område där den befintliga verksamheten bedrivs med motsvarande tid som tillståndet. Krossverksamheten bedrivs i botten av en gammal täkt inom verksamhetsområdet, se figur 1.

Figur 1 indelning av verksamhetsområdet i brytområden m.m.

Länsstyrelsen

Bolagets uppgifter om tidigare leveranser är mycket knapphändiga och visar inte på något behov av naturgrus till oersättliga ändamål. Inte heller bolagets uppgifter om teoretiskt möjliga framtida leveranser ger stöd för att de oersättliga användningsområdena kommer att dominera över de ersättliga. Länsstyrelsen anser därmed att det inte är visat att det huvudsakliga skälet för ansökan är att bryta material för ändamål där ersättning saknas. Därmed föreligger hinder enligt 9 kap. 6f § p. 1 miljöbalken för att meddela tillstånd till täkt av naturgrus.

Bolaget har inte heller styrkt att det skulle vara ekonomiskt orimligt att använda andra material. Det har endast uppgett vad ett ton sand respektive ett ton stenmjöl kostar och därmed visat att stenmjöl är dyrare. I detta sammanhang är inte priset det intressanta, utan kostnaderna för att ta fram ett ersättningsmaterial till naturgruset. Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt fann i dom den 12 september 2012,

mål nr M4118-11, att en kostnad på alternativt 12 eller 18 mnkr för investering i utrustning för användande av bergkross istället för naturgrus inte var orimligt.

Såvitt avser risken för påverkan på framtida dricksvattensörjning delar länsstyrelsen miljöprövningsdelegationens bedömning att ansökan strider mot 9 kap. 6f § p. 2 miljöbalken.

Länsstyrelsen delar också miljöprövningsdelegationens bedömning när det gäller hantering av entreprenadberg, massor och efterbehandling. Bolaget anför i sitt överklagande att de schaktmassor, betong, tegel och entreprenadberg med mera som bolaget avser att ta emot kommer att vara rena och kommer att uppfylla kriterierna för mindre än ringa risk. Länsstyrelsen vill påtala att detta skiljer sig mot uppgifterna i bolagets ansökan om användning av avfall för anläggningsändamål på ett sätt som kan förorena mark, vattenområden eller grundvatten och föroreningsrisken bedöms vara ringa.

YTTRANDEN

Domstolen har inhämtat yttrande från Sveriges geologiska undersökning (SGU). Av yttrandet framgår i huvudsak följande.

De tekniska och ekonomiska möjligheterna till ersättningsmaterial

Såvitt avser lek- och baksand, fallsand, gjutsand samt bruk- och mursand, är det produkter som inte självklart går att ersätta med andra material än naturgrus i alla regioner. Det är däremot inte sagt att det är omöjligt, gjuterisand undantaget. Det visar bl.a. MinBaS-rapporten ”Uthållig produktion av finkorniga produkter från bergmaterial”. Det finns potential till att ersätta dessa produkter med alternativa material. Möjligheten att ta fram t.ex. fallsand av krossat berg befinner sig alltså inte endast på det teoretiska planet, även om SGU inte känner till att det görs i någon större utsträckning idag. Metodiken är likvärdig den som används för att ta fram finkorning ballast för betong från krossberg.

För övriga produkter, fyllnadssand och lersand, finns fullgoda ersättningsmaterial som används i mycket stor utsträckning.

Det är självklart dyrare att ta fram produkter genom att krossa berg än att utvinna naturgrus. Den här högre kostnaden kan dock inte anses vara oskälig. Bolaget har jämfört kostnaderna för att ta fram rörledningsgrus av krossat berg respektive naturgrus. Det är dock oklart huruvida det är kostnader för att ta fram produkten eller priset som konsumenten får betala som avses. Avser kostnaden konsumentpriset anser SGU att uppgifterna är missvisande. SGU:s bedömning, utifrån några producenters prislistor, är att priset hos konsumenten för rörledningsgrus av naturgrus och motsvarande produkt av stensmjöl 0/8 ligger i samma intervall. Stensmjöl är i vissa fall billigare än naturgrus. SGU:s slutsats är att det inte är ekonomiskt oskäligt att använda krossat berg som ersättningsmaterial till naturgrus för ledningsgravar eftersom priset för kund för produkten är likvärdigt oavsett om naturgrus eller krossbergprodukt används.

Naturgrusförekomstens betydelse för nuvarande eller framtida vattenförsörjning

Den ansökta verksamheten ligger i direkt anslutning till den avgränsade grundvattenförekomsten Karlslund-Kilåsen, Närkes Kilområde. Grundvattenförekomstens avgränsning är gjord utifrån lokal jordartsinformation vilket innebär att avgränsningen följer jordartsklassningen för isälvsediment. Själva grundvattenmagasinet kan däremot ha en större utbredning. I ansökan framkommer att grövre material i form av sand, grus och sten återfinns på djupet 1,5-2 meter under täktbotten. Det är därför högst troligt att grundvattenmagasinet och därmed förekomstens utbredning sträcker sig även under verksamhetsområdet.

Uttagsmöjligheter i den del av grundvattenförekomsten som ligger intill det ansökta verksamhetsområdet bedöms vara låg, men kan anses utgöra ett viktigt infiltrations- och tillrinningsområde till de delar av förekomsten som idag används för dricksvattenförsörjning. SGU anser därför att grundvattenförekomsten med tillrinningsområden som helhet är betydelsefull för både nuvarande och framtida dricksvattenförsörjning.

Grundvattennivån inom verksamhetsområdet bedöms ligga mellan +51,5-53 meter RH 2000 och lägsta ansökta täktbotten på +54 meter. I och med att grundvattennivån ligger nära täktbotten (mindre än 3 meter) och att det grövre isälvssedimenten finns under täkten, ökar risken för att eventuella föroreningar når grundvattenförekomsten. Täkten kan därmed medföra en försämrad grundvattenkvalitet. Om tillstånd ges till täktverksamhet anser SGU att den omättade zonen ska vara minst tre meter.

I ansökan anges vidare att hanteringen av externa massor ska ske inom verksamhetsområdet, exempelvis för återvinning. Det material som inte går att återvinna är planerat att användas för efterbehandling/deponering inom den egna täkten. SGU anser att hantering av externa massor inom verksamhetsområdet ökar risken för transport av eventuella föroreningar vidare till grundvattenförekomsten och därmed påverka förekomsten negativt. SGU anser därför att hantering av externa massor inte är lämplig.

DOMSKÄL

Inledning

Enligt 1 kap. 1 § första stycket miljöbalken syftar balkens bestämmelser till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. I bestämmelsens förarbeten understryks att en av grundtankarna med miljöbalken är att den nuvarande generationen inte får ägna sig åt en livsföring som skadar miljön och utarmar naturresurserna. En långsiktigt god hushållning med naturens resurser måste säkerställas, och miljöbalkens bestämmelser ska tillämpas på ett sådant sätt att balkens mål och syfte bäst tillgodoses (se prop. 1997/98:45 del 2 s. 7f).

Av 3 kap. 1 § miljöbalken följer att mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges en sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.

Tillgången på naturgrus är begränsad och uttaget därav måste därför ske på ett sätt som är förenligt med en långsiktig god hushållning. För täkter av naturgrus finns av denna anledning en specialreglering i 9 kap. 6f § miljöbalken. Enligt den bestämmelsen får en täkt inte komma till stånd om (1) det med hänsyn till det avsedda användningsområdet är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att använda ett annat material, (2) naturgrusförekomsten är betydelsefull för nuvarande eller framtida dricksvattenförsörjning och täkten kan medföra en försämrade vattenförsörjning, eller (3) naturgrusförekomsten utgör en värdefull natur- eller kulturmiljö.

Mot denna bakgrund prövar mark- och miljödomstolen bolagets i första hand framförda yrkande, att domstolen ska ge tillstånd till fortsatt och utökad naturgrustäktverksamhet.

Täktverksamheten

Vid prövningen om det är möjligt och ekonomiskt rimligt att ersätta naturgrus med annat material (9 kap. 6f §, p. 1, miljöbalken), ska beaktas dels om det är möjligt att använda ett annat material, dels om tillgången på naturgrus från befintliga naturgrustäkter kan tillgodose behovet. För att behovet ska anses kunna tillgodoses från en befintlig täkt ska den täkten vara ett reellt alternativ med hänsyn till t.ex. dess lokalisering.

Det är sökanden som ska visa att det finns ett objektivet behov av att använda naturgruset i täkten, genom att redogöra för dels det avsedda användningsområdet, dels varför det inte är möjligt att använda ett annat material än det grus som finns i täkten. Bedömningen av om annat material kan användas gäller oavsett om det är fråga om att nyetablera en täkt ur en naturgrusförekomst eller förlänga drifttillståndet för en redan etablerad täkt. Om brytningen avser material av olika fraktioner, och det för vissa fraktioner finns alternativa material medan det saknas för andra, ska det huvudsakliga skälet bakom ansökan beaktas vid prövningen (prop. 2008/09:144 s. 16f).

Vid prövningen om annat material kan användas ska SGU anses vara en värdefull remissinstans (se prop. 2008/09:144, s. 16-17 och s. 26).

Den aktuella ansökan avser tillstånd till en utökad grustäkt som omfattar ett uttag och förädling av totalt 240 000 ton naturgrus över tio år. Tillståndet för den tidigare verksamheten medgav ett uttag av 50 000 ton sand- grus- och stenmaterial. Bolaget har i ansökan uppgett att det förväntar sig en ökad efterfrågan av naturgrusprodukter som en följd av att Örebroregionen växer samtidigt som antalet naturgrustäkter i regionen minskar. Av konkurrensskäl har bolaget inte velat namnge köparna av respektive grusfraktion. Bolaget har istället redogjort för vilka produkter materialet ska användas till, och i anslutning till det i generella termer angivit mottagarna av materialet. När det gäller leveranser under tidigare år har bolaget gett in ett underlag som visar i vilken utsträckning materialet från täkten använts till ”fyllnadsmassor” respektive ”annat”.

Enligt bolaget omfattar uttaget ur täkten lek- och fallsand, ytbehandlande sand, brukssand (gjut- och mursand), fyllnadssand samt osorterad lersand. Av dessa anser bolaget att samtliga utom lersand saknar ersättningsmaterial, och att därmed de oersättningsbara materialen motsvarar 85 procent av den totala mängden uttag ur täkten. Såvitt gäller de ekonomiska konsekvenserna av att använda ett annat material har bolaget redovisat ett exempel på priser för natursand respektive krossmaterial för rörledningsfyllning.

Enligt SGU är det i och för sig inte självklart att det går att ersätta lek- och baksand, fallsand, gjutsand samt bruk- och mursand med andra material i alla regioner. Det finns dock ”potential”, menar SGU, att ersätta dessa produkter, gjuterisand undantagen, med alternativa material. För fyllnadssand och lersand finns enligt SGU fullgoda ersättningsmaterial idag som används i stor utsträckning. SGU anför vidare att det är förenat med högre kostnader att använda krossat berg jämfört med naturgrus men att kostnaden inte kan anses allmänt oskälig. Tvärtom, menar SGU, är det pris som kunden får betala för rörledningsgrus likvärdigt oavsett om krossbergsprodukt eller naturgrus används.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning.

Vid en prövning av en ansökan för att bedriva täktverksamhet för naturgrus ställs höga krav på utredningen som visar behovet av materialet i regionen och att det inte kan erhållas på något annat sätt, dvs. från befintliga täkter eller med annat material än naturgrus (se t.ex. Mark- och miljööverdomstolens dom den 4 oktober 2017, M9287-16).

Av det underlag som bolaget har presenterat framgår inte vilket behov regionen har av naturgrus, eller hur det behovet förhåller sig till befintligt utbud. Enligt SGU går det att ersätta de produkter som materialet ska användas till, utom gjuterisand, med andra material till en kostnad som inte är oskälig. Bolaget har inte genom det åberopade underlaget visat motsatsen.

Mark- och miljödomstolen bedömer sammanfattningsvis att bolaget inte med tillräcklig styrka har visat att det föreligger förutsättningar att tillåta fortsatt och utökad naturgrustäktverksamhet på fastigheterna. Bolagets överklagande ska därför avslås såvitt avser miljöprövningsdelegationens beslut att inte bevilja tillstånd till fortsatt och utökad täktverksamhet.

Eftersom ansökan om att bedriva fortsatt täktverksamhet på fastigheterna avslås, ska även yrkande gällande efterbehandling såvitt avser den verksamheten avslås.

Hantering av massor och efterbehandling av utbruten täkt

Bolaget har, utöver tillstånd till täktverksamhet, ansökt om tillstånd till att hantera massor inom verksamhetsområdet, genom dels återvinning av avfall, dels krossning och sortering av bergmaterial. Krossen är placerad på täktbotten, 7-8 meter under omgivande marknivåer, i en gammal täkt inom verksamhetsområdet. Kross- och sorteringsverksamheten drivs av el och lastning sker nästan uteslutande med dieseldrivna lastbilar. En del av schaktmassorna, i form av jord och sten, ska användas för efterbehandling av täktområdet.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning.

Bolaget har i ansökan uppgett att de massor som ska användas för efterbehandling är rena. Det finns mot denna bakgrund inte någon risk för att efterbehandlingen skulle förorena av grundvattnet.

Av utredningen i målet framgår att bolaget har en skyldighet enligt nyttjanderättsavtalet med fastighetsägaren att vid avslutad täktverksamhet fylla ut täktområdet upp till omgivande marknivå. Detta innebär enligt mark- och miljödomstolen att det finns ett anläggningsändamål för den efterbehandling som bolaget är skyldigt att göra enligt det tidigare tillståndet, och att det inte, som miljöprövningsdelegationen har funnit, är fråga om kvittblivning av avfall.

Mot bakgrund av det nu anförda, och med beaktande av att tillståndsyrkandet avser en för liknande verksamhet ianspråktagen markyta med tillhörande infrastruktur, finner mark- och miljödomstolen att det av bolaget i andra hand framställda yrkandet ska bifallas.

Då bolaget nu har givits tillstånd att inom verksamhetsområdet bedriva fortsatt verksamhet i form av hantering av införda massor, finns anledning att förlänga den tid inom vilken efterbehandling av det området ska ske.

För tillstånd till miljöfarlig verksamhet ska föreskrivas en senaste tidpunkt när verksamheten ska ha satts igång. Då bolaget har ett tillstånd till införsel och krossning av entreprenadberg fram till den 31 december 2020, är det enligt mark- och miljödomstolen lämpligt att igångsättningstiden för nu tillståndsgiven verksamhet överensstämmer med tidpunkten för när det tillståndet löper ut.

Mark- och miljödomstolen instämmer i miljöprövningsdelegationens bedömning att miljökonsekvensbeskrivningen är upprättad i enlighet med miljöbalkens regler och att den därför kan godkännas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV427)

Överklagande senast den 3 april 2018.

Karin Röckert

Ola Lindstrand

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Karin Röckert, ordförande, och tekniska rådet Ola Lindstrand samt de särskilda ledamöterna Carl-Johan Alfthan och Ronald Bergman. Föredragande har varit tingsnotarien Sanna Guterstam Topor.